

Jerven - sjarmør i pels...

...eller bør den allerede i hiet?

~~MYRDES~~

Jeg synes det første! Og jo mer jeg lærer om den, jo gladere blir jeg for at den finnes i norsk natur. Jerven er vårt største mårdyr og en sjarmerende tøffing. Den lever i fjellet, på tundraen og i nordlige skogsområder.

En voksen jerv er ca. 1 meter lang og kan bli opptil 20 kg.

Disse målene gjør jerven til det minste av "de fire store". Men selv om den er relativt liten er den i stand til å drepe byttedyr som er vesentlig større enn den selv, for eksempel rein.

Fra før er det kjent at jerven først og fremst finnes i områder med vill- og tamrein, som også er dens hovedføde i vinterhalvåret. Jerven blir ofte kalt "nordens hyene" ettersom den er en typisk åtseleter.

Jervens latinske navn derimot er *Gulo gulo* som betyr storeter.

Dette gjenspeiler på mange måter forestillingen om at jerven er et blodtørstig dyr som kan spise ubegrensede matmengder. Opp gjennom tidene er det blitt laget mange eventyr om bjørn og ulv.

Derimot finnes det få eventyr som omhandler jerven. Det skyldes nok at det mørke

mårdyret med bustete hale, i gammel overtro, ble sett på som et mystisk dyr som stod i forbindelse med onde makter...og onde dyr skulle man ikke avbilde, ei heller nevnes ved navn.

Jerven kan utnytte mange forskjellige byttedyr og ikke minst rester fra de andre store rovdyrene sin fangst. Selv om jerven er såpass liten, kan den med sine kraftige kjever lett knuse og utnytte marginnholdet i selv de tykkeste bein i f.eks fra et elgkadaver og den kan uten problem spise frosset kjøtt.

Jerven er videre en typisk hamstrer og derfor dreper den

ofte mer enn den spiser. Den bruker snøen som sin naturlige fryseboks. Den graver kort og greit byttet ned og lagrer overskuddsbyttet til senere bruk. Jerven lagrer ofte byttedyr i en snøfonn, et bekkefar, i myr eller en steinur.

Den gode luktesansen gjør at jerven kan oppspore lagret kjøtt under dype snølag. Overskudd av mat i en kort periode utnytter derved jerven på en effektiv og smart måte. Undersøkelser av jervens mageinnhold viser at rein kan utgjøre så mye som 80 prosent av næringsinntaket. På andre plass kommer faktisk smågnagere.

Foto: Arnfinn Nilsen.

Foto: Arnfinn Nilsen.

Jerven dreper dessverre også sau og rein og bidrar derfor til den konflikten som er mellom beitenæringen og rovdirene. Kadaver med kraftige bitemerker i nakken, kan være tegn på at jerv har vært der.

Hvordan jerven samspiller med de andre rovdirene og hvilken betydning disse har for jerven sin utbredelse og antall er lite undersøkt. Men det er etter hvert mange som har observert at jerven dukker opp på kadaver som ulv, bjørn eller gaupe har drept. Gaupen og jerven befinner seg ofte i samme områder og det viser seg da at jerven drar stor nytte av gaupas åtsler. Dette medfører at jerven tar færre reinsdyr, samtidig som gaupa må felle bytte oftere. Gaupa ville ellers kunne vende tilbake til sitt bytte og følgelig være mett lengre. Dette er spesielt tydelig i tundralandskap der jerven lett finner gaupas bytte i områder med tett skog/kratt. Men fjellreven har også en spesiell og god nytte av jerven. Ettersom jerven tar rødrev, fjerner den derved en konkurrent fra fjellrevens matfat. Den sørger på denne måten også for å opprettholde en naturlig avstand og balanse mellom de to artene. Dessuten legger faktisk også jerven gjerne igjen noen rester fra sine måltid til fjellreven. Denne hjelpen til fjellreven er bare en viktig ting av alt det som er jervens rolle i et fungerende økosystem. Jerven er oppført som sterkt truet på den nasjonale rødlisten og som truet på den globale lista. Men i Norge vil man politisk ha færre av dem....

Hovedbegrunnelsen er hensynet til bruken av utmarksbeite for sau og beskyttelse av den samiske reindriftsnæringen.

utmarksbeite for sau og beskyttelse av den samiske reindriftsnæringen. Stortinget har fastsatt presisebestandsmål for alle de fire store rovviltartene. For jerv er det fastsatt et bestandsmål på 39 årlige valpekull. "Dette bestandsmålet er verken et minimumsmål eller et maksimumsmål, som betyr at forvaltningen må innrettes slik at bestanden til en hver tid ligger nærmest mulig bestandsmålet."

En bestand i tre deler.

I Norge finnes jerv først og fremst i fjellområdene langs riksgrensa mot Sverige og Finland, fra Sør-Trøndelag og nordover. Det finnes en mindre bestand i sentrale fjellstrøk lengre sør i Norge.

DNA-resultatene av innsamlet ekskrementer bekrefter tidligere antakelser fra Norsk institutt for naturforskning om at vi i Norge har tre delte bestander av jerv, som skiller seg genetisk fra hverandre. Det er en nordlig bestand i Troms, Finnmark og Nord-Finland, en sørlig bestand i Sør-Norge vest for Østerdalen, og en østlig bestand nord og øst for Østerdalen. I dag er det relativt liten utveksling av individer mellom bestandene av jerv i Norge, men bestandene har de siste årene vokst mer sammen.

Parring og drektighet

Parringstiden om våren og sommeren er eneste tiden på året at hann- og hunnjerv omgås. Hannen oppsøker ofte hi allerede i april for å sjekke om hunnen er parringvillig.

Jervens totale drektighetstid er hele ti måneder.

Etter befruktningen blir egget liggende i dvale. Først ved årsskiftet fester egget seg til livmora og utvikles videre. Ungene fødes i februar - mars, så den effektive drektighetstiden er 30-40 dager. Fenomenet kalles "forsinket implantasjon".

Unger og oppvekst

Fødestua er en grop som tispa har gravd ut i en dyp snøfonn, gjerne i nærheten av en storsteinet ur. Fra gropa graves ganger til matforråd, toalett og ofte til selve ura. Hiet kan derfor bestå av et omfattende gangsystem. Blir tispa forstyrret, kan hun flytte med seg ungene til et nytt hi. Er matforrådet godt, kan hun holde seg i hiet i mange uker, men ofte forlater hun hiet om nettene for å jakte og oppsøke gamle matlagre. Tallet på unger varierer. Ungekullet kan bestå av 1-4 unger, men to er mest vanlig. Ungene utvikles raskt. Ved fødselen veier ungene bare 100 gram og er helt hvite. I april/mai ligner de en voksen jerv av utseende, veier rundt tre kilo og har begynt å leke utenfor hiåpningen. Allerede 6-7 måneder gamle er ungene uavhengige av mora. Dødeligheten blant ung jerv er stor. De blir sjelden godtatt i aktivitetsområdene til eldre jerv og må derfor vandre ut for å etablere seg i nye områder.

... bør den myrdes allerede i hiet?

Jakt og forvaltningsmessige uttak...

Etter "uttak" av tisper og/eller valper fra 9 hi var det registrert 54 ynglinger av jerv i Norge før beitesesongen 2020. Av den grunn ble det gitt tillatelse til felling av 143 dyr i den kommende lisensfellingsperioden.

74 jerver ble felt.

Det er lisensfelling som skal være den normale fellingsformen for å redusere skade som jerv påfører husdyr og tamrein.

Jakt på jerv har ikke vist seg å være spesielt effektiv. En grunn kan være jervens levevis, en annen, når på året jakten foregår. Men det synes også som om jakten har mindre "status" blant jegere og at det er større interesse og mer prestisje ved jakt på andre arter eller andre jaktformer. Jeg tror dette kan være en tungtveiende årsak. Og, selv om jervebestanden har økt de siste årene, ser vi ikke samme utvikling i dokumenterte og erstattede tap forårsaket av jerven på landsbasis.

Utviklingen her har vært stabil eller nedadgående. Så minner

jeg igjen om at det siste anslaget over antall jerv, var på ca 386 individer (2021) – 74 ble skutt i lisensfelling 2020/2021. **14 jervevalper ble drept. De siste ved såkalte "ekstraordinære hiuttak".**

Miljødirektoratet hevder at "ekstraordinære uttak" av jerv er nødvendig for å redusere skade på husdyr og tamrein.

Begrunnelsen er at jervebestanden ligger over Stortingets målsetting og at jakt/lisensfelling ikke er effektiv nok. Uttakene gjennomføres av Statens naturoppsyn (SNO).

Parallelt foretar de også bestandsregistrering.

Hva er så disse "ekstraordinære uttakene" eller "hiuttakene" om man vil? Kort og brutalt fortalt betyr det å lokalisere jervehi med unger og avlive/drepe både mor og unger. Det tas også ut jerv ekstraordinært ved bruk av helikopter og snøscooter.

Norges Miljøvernforbund finner denne formen for "bestandsregulering" både umoralsk/uetisk og grusom. Jervemor og ungene hennes bør ubetinget få være i fred. Dyr skal heller ikke måtte løpe for livet og presses til det ytterste i

frykt for mennesket med "maskiner". Normal jakt bør være det eneste tillatte og også da skal jerven avlives på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Jerven har egenverdi, den er et viktig åtseldyr og den skal være tilstede i sitt naturlige leveområde og er da en del av den økologiske balansen. Jerven er dessuten et sjeldent og svært spennende dyr, som er en opplevelse å få se for mennesker som finner glede i naturen.

Forvaltningen hevder på sin side at i perioden mars-mai, vil uttak av dyr fra ynglehi være den mest målrettede og presise formen for uttak i forhold til målsettingen om skadereduksjon i det gjeldende området. Dette fordi man da med sikkerhet tar ut dyr som har fast tilhold i området. Det innrømmes samtidig at "denne formen for uttak har en del etiske utfordringer". Siste tall jeg besitter er fra 2021. Det var da registrert 60 valpekull av jerv i Norge. I 6 av disse hiene ble tisper og valper tatt ut og drept. Totalt ble det avlivet 14 små jerveunger på "ekstraordinære uttak" den vinteren og våren 2021.